

Opublikowane na: Mława (mlawa.pl)

Autor: Agnieszka Puzio-Dębska

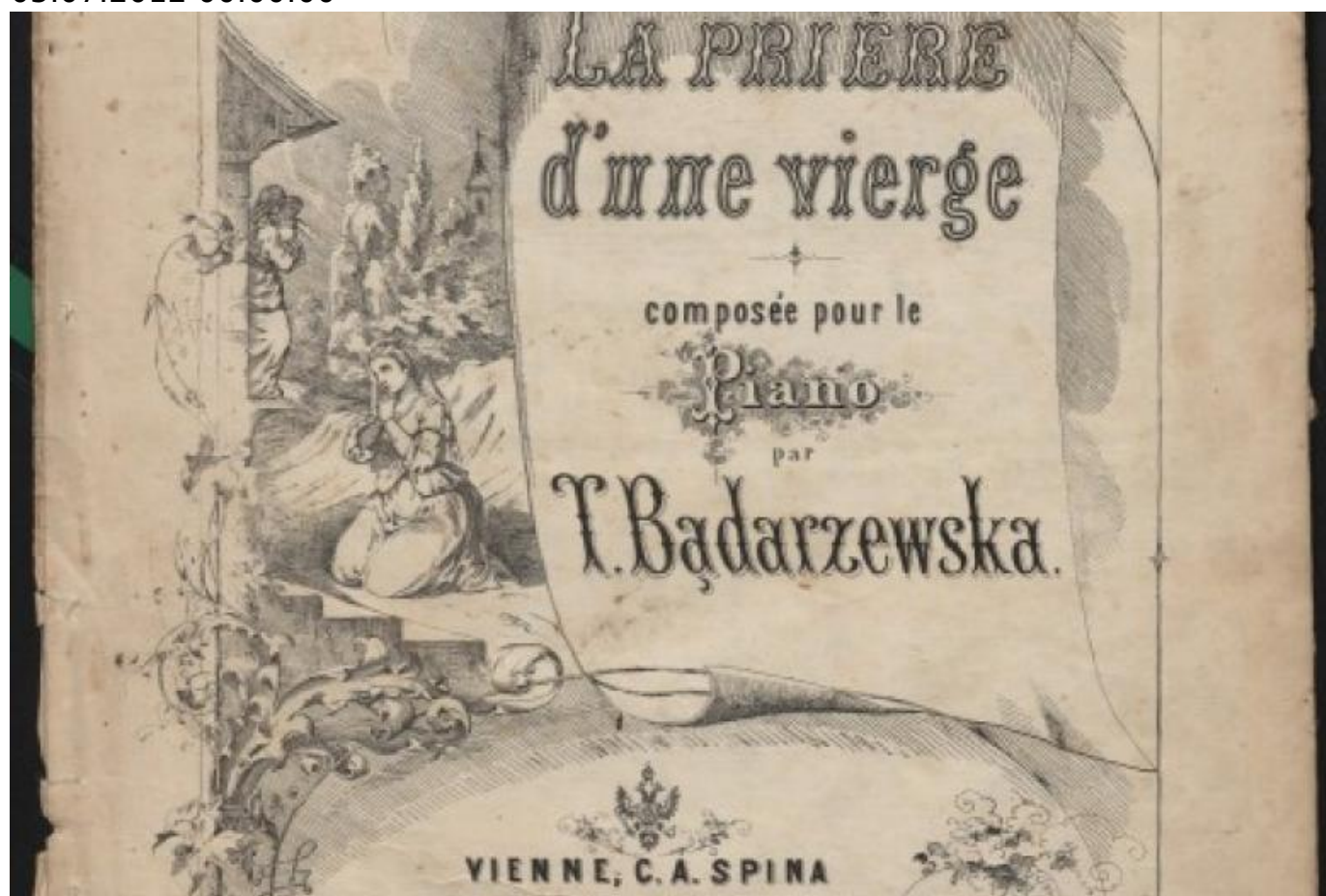
Informacja z portalu Cyfrowej Biblioteki Narodowej

Publikowane od

05.06.2012 00:00:00

Publikowane do

05.07.2012 00:00:00

Informacje o kompozytorce dostępne na portalu Cyfrowej Biblioteki Narodowej, opis kolekcji - Tekla Bądarzewska. Prezentacja sylwetki kompozytorki i panorama twórczości: Beata Michalec, sekretarz Towarzystwa Przyjaciół Warszawy, przewodnicząca Komitetu Przywracania Pamięci Tekli Bądarzewskiej przy TWP.

<http://www.polona.pl/dlibra/collectiondescription2?dirids=49>

<http://www.polona.pl/dlibra/editionindex?dirids=49>

Rys biograficzny

Tekla z Bądarzewskich Baranowska (1829-1861), pianistka i kompozytorka, urodziła się w Mławie jako córka Andrzeja Bądarzewskiego oraz Tekli z Chrzanowskich Bądarzewskiej. Późniejsze losy kompozytorki związane były z Warszawą, do której około 1835 roku przybył Andrzej Bądarzewski, obejmując funkcję komisarza policji. W 1837 roku pełnił służbę przy ulicy Aleksandrya pod numerem hipotecznym 2768a. Pod tym adresem Andrzej Bądarzewski wraz z rodziną zajmował mieszkanie służbowe. Przed rokiem 1845 rodzina Bądarzewskich – z rodzeństwem Tekli: starszą siostrą Julią i młodszym bratem Wawrzyńcem Hipolitem – zamieszkała w okolicach komisariatu w domu pod numerem 2257c na rogu Nalewek i Franciszkańskiej. Podczas wieloletniej służby Andrzej Bądarzewski był wielokrotnie nagradzany przez władze carskie.

Talent muzyczny Tekli ujawnił się wcześnie. Już jako młoda dziewczyna występowała z powodzeniem jako pianistka na koncertach dobroczynnych. Do dwudziestego trzeciego roku życia kształciła się muzycznie i komponowała w domu rodzinnym. 20 maja 1852 roku w Kościele Panny Marii przy ul. Przyrynek zawarła związek małżeński z Janem Baranowskim, urzędnikiem intendencji armii. Mąż Tekli, sumienny oficer, przechodził kolejne szczeble wojskowej kariery. W 1855 roku piastował stanowisko sekretarza kolegiального w randze sztabkapitana. Rok później został radcą honorowym, rachmistrzem w tym samym urzędzie. Awansował na stopień kapitana. Państwo Baranowscy zajmowali cztery pokoje z kuchnią domu przy ul. Nalewki pod numerem 2244. W 1857 roku władze carskie wyróżniły Jana Baranowskiego Orderem Świętego Stanisława III klasy i awansem na stopień majora. Od października 1857 roku Baranowscy mieszkali w domu przy ul. Nowolipki pod numerem 2403. Po

Powstaniu Styczniowym Jan Baranowski przebywał w Taszkencie, gdzie odwiedzały go córki.

Pierwsza córka Tekli i Jana Baranowskich – Maria Waleria urodziła się 11 kwietnia 1855 roku. Dziecko otrzymało imię po siostrze Jana, Marii Ehrnrooth z Baranowskich, z którą Teklę łączyła wielka przyjaźń. Rok później, 5 sierpnia 1856 roku, przyszła na świat Bronisława Maria. Trzecia córka państwa Baranowskich, Janina Tekla Stanisława Gabriela, urodziła się 15 grudnia 1857 roku.

Tekla z Bądarzewskich Baranowska zmarła 29 września 1861 roku. W poniedziałkowym wydaniu Kuriera Warszawskiego o numerze 231 z dnia 30 września 1861 roku umieszczono nekrolog treści: „Wczoraj zeszła z tego świata, w 27 roku życia, śp. Tekla z Bondarzewskich Baranowska. W głębokim smutku pogrążony Mąż wraz z pięciorgiem Dzieci i Rodzeństwem, zaprasza Krewnych na exportację zwłok, jutro o godzinie 4-tej po południu, z Kościoła XX Dominikanów, na cmentarz Powązkowski”. Nekrolog ten przyczynił się do powstania powielanej przez ponad 150 lat w wielu opracowaniach i encyklopediach błędnej informacji, że Tekla Bądarzewska urodziła się w Warszawie w 1834 roku. Została pochowana na Cmentarzu Powązkowskim w kwaterze 181-1-(27/28). Ustawiona na tumbie niewielkich rozmiarów rzeźba wapienna wyobraża żałobnicę opierającą się o pień drzewa, na którym zawieszono owalną tablicę z inskrypcją: Ś.P. TEKLA Z BĄDARZEWSKICH BARANOWSKA † 29 WRZEŚNIA 1861 R. W lewej dłoni postać trzyma zwój papieru z napisem: LA PRIÈRE D'UNE VIÈRGE, a u jej stóp leży harfa. Opiekunem grobowca od ponad 35 lat jest Towarzystwo Przyjaciół Warszawy.

Modlitwa dziewicy

Swoją najpopularniejszą kompozycję – Modlitwę dziewicy – Tekla Bądarzewska wydała w wieku 22 lat. **Ta miniatura fortepianowa stała się jednym z najpopularniejszych utworów instrumentalnych w XIX wieku.** W Numerze 100 „Kuriera Warszawskiego” z 14 kwietnia 1851 roku anonsowano: W tych dniach wyszła z druku Modlitwa Dziewicy skomponowana na fortepian przez (J) Bądarzewską; cena kop.45, i jest do nabycia we wszystkich tutejszych składach muzycznych. W latach pięćdziesiątych w Warszawie utwór wydano w 9. edycjach, a przypuszczalny nakład wynosił przynajmniej 900 egzemplarzy. Zaledwie kilka lat później La Prière d'une vierge rozeszła się z wielkim powodzeniem po świecie dołączona jako dodatek nutowy do paryskiego tygodnika muzycznego „Revue et

Gazette Musicale" z 26 września 1858 roku z komentarzem: Nes abonnés reqoivent, avec le numéro de ce jour. La Prière d'une vierge, charmante mélodie, pour piano de Badarzewska; quatre éditions de ce morceau, faites en Allemagne simultanément, n'en ont point épuise le succès. [Nasi abonenci otrzymują z dzisiejszym numerem La Prière d'une vierge, piękną melodię na fortepian skomponowaną przez Bądarzewską; cztery edycje tego utworu zostały wydane jednocześnie w Niemczech i osiągnęły oszałamiający sukces.]

Modlitwa dziewicy - zyskała w latach 1851-1860 niesłychaną popularność w Europie - od momentu pierwszej publikacji w Warszawie była wydawana przez różnych edytorów niemalże na wszystkich kontynentach. Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Józef Reiss w Podręcznej encyklopedii muzycznej w 1949 roku stwierdził, że utwór La prière d'une vierge opublikowało 80 nakładców zagranicznych we Francji, w Anglii, Niemczech i Włoszech. Równocześnie pojawiły się opracowania fortepianowe na cztery ręce i transkrypcje na osiem rąk, a także transkrypcje do śpiewu i na wszystkie możliwe instrumenty – skrzypce, wiolonczelę, flet, klarnet, mandolinę, gitarę, cytrę, fisharmonię itp.

Wielu kompozytorów tworzyło transkrypcje utworów Bądarzewskiej, pisano do nich słowa w różnych językach. Polska wokalna wersja Modlitwy dziewicy rozpoczynała się od zapomnianych już dziś słów: O Boże, daj męża, daj męża, bo miłość zwycięża... W 1856 roku amerykański kompozytor John Stowell Adams napisał słowa do wersji angielskiej Maiden's Prayer. Aranżując i adaptując La Prière d'une vierge Bądarzewskiej na baryton i mezzosopran z towarzyszeniem organów lub fortepianu włoski kompozytor Edmond Missa (1861–1910) opracował kompozycję Ave Maria dedykowaną Jego Eminencji Biskupowi Langênieux, Kardynałowi, Arcybiskupowi Reims. Motyw Modlitwy dziewicy wykorzystali Bertolt Brecht i Kurt Weill w operze Rozkwit i upadek miasta Mahagonny (Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny), której premiera odbyła się 1930 roku.

Nie tylko „Modlitwa”

Powszechnie uważano, że pierwszą kompozycją Tekli Bądarzewskiej była Modlitwa dziewicy. Jednak w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie znajduje się jedyny egzemplarz nieznanej dotychczas miniatury Valse pour le piano forte. Utwór skomponowany przez zaledwie czternastoletnią Teklę wydał zasłużony warszawski księgarz Franciszek Henryk Spiess. W „Kurierze Warszawskim” z 18 lutego 1843 roku

pojawił się anons: W tych dniach wyszedł nowy Walc na fortepjan, skomponowany i ofiarowany Wnej Pani Mackiewicz, przez Teklę B.... ..skę (...). Kompozycja dedykowana była protektorce przytułku dla dzieci przy Lubelskim Towarzystwie Dobroczynności Annie Mackiewicz z Witanowskich. Valse pour le piano forte został wydany też przez wydawcę Ad. Brauera w Dreźnie w lipcu 1863 roku.

Doskonałym świadectwem działalności kompozytorskiej Bądarzewskiej są doniesienia zawarte w ówczesnej prasie. Pół roku po wydaniu Modlitwy w październiku 1851 r. znana już młoda kompozytorka Panna Bondarzewska z pierwszego utworu muzycznego pod tytułem: La prière d'une vierge, który z powszechnym przyjęto zadowoleniem, przysłużyła się światu muzycznemu nową kompozycją mazurka: Le souvenir d' amitie. I ta również kompozycja jak pierwsza, zyskała pochwały znawców. Zaledwie kilka tygodni po tym doniesieniu w „Kurierze Warszawskim” z 22 listopada 1851 roku pojawiło się ogłoszenie: zapowiedziany mazur J. Panny Tekli Bądarzewskiej wyszedł już z druku i znajduje się w składach PP. Klukowskiego i Friedleina. Mazur ten przypisany W. Marji z Baranowskich Ehrnrooth na pamiątkę przyjaźni, odznacza się i pięknnością kompozycji i tą elegancją jaka cechuje wszystkie utwory tej Artystki Amatorki. W 1853 roku w „Kurierze Warszawskim” pojawiła się notatka: Mazur Douce Rêverie, przez kompozytorkę La prière d'une Vierge, wyszedł z druku, i jest do nabycia w składach nót muzycznych: R. Friedleina, G. Sennewalda i J. Bernsteina. Z kolei „Biblioteka Warszawska”, mimo krytycznych opinii, jakie twórczość kompozytorki wywoływała, w sierpniu 1862 roku w dziale Kronika Bibliograficzna polecała nowo wydany w Warszawie przez Józefa Kaufmanna i Fryderyka Hösocka z litografią Władysława Otto, utwór Bądarzewskiej Magdalena, mëlodie sacrée pur le piano.

W „Bibliographie De La France Jurnal General De L'imprimerie Et De La Librairie” w numerze 48 z 1860 roku zamieszczono informacje o wydaniu w Paryżu przez oficynę Brandus Souvenir à ma chumière oraz Mazurka. W „Neue Berliner Musikzeitung” nr 28 z 1863 roku zapowiedziano wydanie przez wydawnictwo B. Schott's Söhnen z Moguncji tryptyku La Foi, L'Espérance, La Charité; w tymże roku we wrześniu wydawnictwo to opublikowało kolejne jej utwory: Sympatie : melodie i L'Echo des bois.

Kompozycja The nightingale's song, wydana w latach sześćdziesiątych XIX wieku przez londyńskiego wydawcę nut Evansa, zaopatrzona została w motto z George'a Gordona Byrona, cenionego przez Bądarzewską poety. Już po śmierci kompozytorki

wydawnictwo George'a Emery opublikowało w 1863 roku w Londynie utwór Chough and crow w transkrypcji Henrego R. Bishopa. Rok później u tego samego wydawcy pojawia się utwór Blow gentle gales pochwalna pieśń na męskie głosy, również w transkrypcji Bishopa.

W następnym roku (1865) londyński wydawca H. Dalcorn publikuje kompozycję Jerusalem the Golden w transkrypcji Alexandra Ewinga. W tym samym roku, w wydawnictwie muzycznym W. Williamsa ukazuje się utwór I never can forget thee dedykowany Jessice A. Kerr w transkrypcji B. Osbornea.

W latach sześćdziesiątych XIX wieku mediolański wydawca Francesco Lucca publikuje Harmonies du matin (wydawane także pod tytułem L'echo des bois). To właśnie w tej edycji znalazło się wprowadzenie do utworu napisane przez Teklę Bądarzewską: Ravi par ces chants. Le joyeux piqueur fait entendre, les sons du cor mêlés àux eris animés de la meute que l'écho répète et qui se perd dans le lointain; puis l'heureux voyageur joi- nant ces chats à ces noëls de l'aurore... [Olśniony pieśniami. Radosny myśliwy nasłuchuje dźwięków rogu zmieszanych z odgłosami rozochoczonej sfory, niesionych echem i ginących w oddali; następnie szczęśliwy podróżnik dołącza do niego swój śpiew na cześć jutrzeńki...]. Angielska edycja inspirowanego młodzieńczymi przeżyciami utworu opatrzonego tym razem tytułem Carollings at Morn (Londyn 1862) rozpoczyna się podobną frazą: Enchanted by their Carols, and now the Huntsman's joyous horn is heard, with cheery cry of hounds, till distance gives but echo to the sounds. Again the happy warblers swell their notes of greatful praise, with „Carollings at Morn” [Oczarowany ich śpiewem i nagłym radosnym dźwiękiem rogu myśliwca, przy radosnym wtórze ujadania ogarów, niosących się echem w oddali; i znów szczęśliwe ptaki wzbierają trelami wdzięcznej pochwały śpiewając „hymn poranka“.]

W 1991 roku Międzynarodowa Unia Astronomiczna podjęła decyzję o nadaniu imienia polskiej kompozytorki i pianistki jednemu z kraterów na Wenus.

W 2007 roku, z inicjatywy badacza i wielbiciela twórczości Tekli Bądarzewskiej Yukihisy Miyayamy, firma fonograficzna King International wydała album CD Spełniona modlitwa dziewczicy, zawierający 16 niewykonywanych przez półtora wieku

utworów polskiej kompozytorki. Zaraz po wydaniu była to trzecia najlepiej sprzedająca się płyta w Japonii.

Dorota Hałas, japonistka i dziennikarka mieszkająca w Tokio, oraz Katarzyna Michalak, dziennikarka Radia Lublin, w 2008 roku przygotowały reportaż radiowy Modlitwa zapomnianej, nagrodzony prestiżową nagrodę Prix Italia, prezentujący sylwetkę Tekli Bądarzewskiej i analizujący fenomen popularności jej utworów. Był próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie o miejsce Tekli Bądarzewskiej w historii muzyki XIX wieku.

Twórczość wielu XIX-wiecznych kompozytorów, cieszących się popularnością wśród współczesnych, należy oceniać w kategoriach zjawiska socjologicznego – swoistego *signum temporis*. Bowiem w tym wieku, w okresie największego rozkwitu sztuki fortepianowej, w wieku pary i elektryczności, po raz pierwszy w historii kultura miała być powszechna i obejmować wytwory i zachowania różnych warstw społecznych, prowadząc do konfrontacji wyrafinowanego smaku z masowym gustem. Zacierają się kryteria wartości muzycznych poprzednich epok, co znalazło też swoje odzwierciedlenie w ówczesnej, mało obiektywnej krytyce muzycznej, zafascynowanej bogatym życiem koncertowym i odnotowującej z równym zainteresowaniem każdy przejaw aktywności twórczej. Dewaluowało się pojęcie ekskluzywności salonu artystycznego. Kompozycje T. Bądarzewskiej mieściły się w klimacie pełnej sprzeczności kulturowych i obyczajowych epoki.

Wykaz utworów

1. Agnes: valse brillante
2. Alexandra: romance
3. Le Baiser valse [Pocałunek walca]
4. The bells of Aberdovey [Dzwony z Aberdovey]
5. Blow gentle gales [Wiejcie łagodniej wichry]
6. Chant des Vendangeurs [Pieśń o winobraniu]

7. La Charité [Miłość]
8. Chough and Crow [Kruk i wrona]
9. The Danish War March [Duński marsz wojenny]
10. L'echo des bois; wyd. także pod tyt.: Carollings at morn, L'echos on the Grove ; Harmonies du matin [Leśne echo o poranku; Harmonie poranka]
11. L'Espérance [Nadzieja]
12. Floating Cloud: fantasia a la valse [Płynące obłoki]
13. La Foi [Wiara]
14. The Ghost Melody ; wyd. także pod tyt.: La mélodie du fantôme [Melodia ducha]
15. La harpe eolienne [Harfa eolska]
16. Hymn à la vierge : companion to Maiden's Prayer; wyd. także pod tyt.: Hymn to the Virgin [Hymn dziewicy]
17. I never can forget thee [Nigdy Ciebie nie zapomnę]
18. Jerusalem the Golden [Złota Jerozolima]
19. Magdalena ; mélodie sacrée
20. Maiden's Blush [Rumieniec dziewicy], wyd. w zbiorze Quatre melodies elegantes
21. Maiden's Vow [Ślubowanie dziewicy], wyd. w zbiorze Quatre melodies elegantes
22. Maiden's Whisper [Szept dziewicy], wyd. w zbiorze Quatre melodies elegantes
23. Mazurek Es-dur [Mazurka brillante]
24. Mazurek g-moll; wyd. pod tyt.: Douce reverie, Maiden's dream; Süße Träumerei; Der Traum sweat dreaming [Słodkie marzenie]
25. The nightingale's song [Śpiew słowika]
26. The orphan's prayer [Modlitwa sieroty]

27. La prière exaucée : réponse à la prière d'une vierge; wyd. także pod tyt.: Das erhörte Gebet ; Antwort auf das Gebet einer Jungfrau; Svar paa Nonnens Bøn; Maiden's thanksgiving; Prayer Granted; Answer to Maiden's Prayer; The Prayer granted [Modlitwa wysłuchana : odpowiedź na modlitwę dziewicy]
28. La prière de la Mère; także pod tyt.: Das Gebet der Mutter; Mater's prayer; Prière de la mère [Modlitwa matki]
29. La prière d'une vierge Mayden's Prayer; także pod tyt.: Das Gebet einer Jungfrau ; La preghiera d'una vergine ; La Plegaria de Una Virgen; Jungfruns bön; La oración de una viergen; Nonnes Bøn; La plegaria de una Virgen; Marie [Modlitwa dziewicy]
30. Reconnaissance de la jeune vierge; także pod tyt.: The sequel to Maiden's Prayer [Wdzięczność młodej dziewicy]
31. Le rêve d'un ange [Sen anioła]
32. La seconde prière d'une vierge [Druga modlitwa dziewicy]
33. I Skoven [Puszcza]
34. Soldier's Prayer [Modlitwa żołnierza]
35. Le souvenir d' amitie [Podarunek przyjaźni]
36. Sympahtie : Je t'ai écouté réponse a „Ecoutez moi" de J. Funke : melodie italienne [Sympatia]
37. Under the willow she's sleeping [Pod wierzwą płaczącą]
38. Valse pour piano forte [h-moll]
39. Vision (Drömmebillede) : rêverie melodieuse [Wizja, marzenie]
40. Wspomnienie rodzinnej chatki = Souvenir à ma chaumière
- Transkrypcje Bądarzewskiej
41. Montgomerys' ... ballad "Those beautiful bells"
- Kompozycje znane jedynie z literatury (Pazdirek, Hofmeister)

42. Acciòn de gracias [Podziękowanie]
43. Maiden's Evensong [Wieczorne nabożeństwo dziewicy]
44. Sailor's Prayer [Modlitwa żeglarza]
45. Soldier's Prayer [Modlitwa żołnierza]

Literatura

1. Bailey C. Music and the southern belle: from accomplished lady to Confederate composer. Carbondale, IL 2010.
2. Bibliographie De La France Journal General De L'imprimerie Et De La Librairie 1860 nr 24, nr 48.
3. Biblioteka Warszawska. 1862, T. 4.
4. Dwight's Journal of Music, A Paper of Art and Literature 1862 nr 24./p>
5. Hałasa D. Spełniona modlitwa dziewicy „Twoja Muza” 2008 nr 3.
6. Krajewska T. Pamiętnik. Kraków 1989.
7. Kurier Warszawski 1843 nr 47; 1851 nr 100, nr 150, nr 288, nr 310; 1853 nr 165; 1856 nr 159; 1857 nr 56; 1861 nr 231.
8. Musikalisch-literarischer Monatsbericht neuer Musikalien, musikalischer Schriften und Abbildungen... [Hofmeister]. Lipsk 1829- .
9. Neue Berliner Musikzeitung 1863 nr 26, nr 37, nr 43.
10. Pazdírek F. Universal-Handbuch der Musikliteratur. Hilversum, 1967. T. 1 s. 501-502.
11. Poniatowska I. Muzyka fortepianowa i pianistyka w wieku XIX. Aspekty artystyczne i społeczne, Warszawa 1991.
12. Reiss J. W. W. Podręczna encyklopedia muzyki. Kraków 1949. Z.1.

13. Revue et Gazette Musicale de Paris 1858 nr 39.
 14. Słomczyński A. Warszawskie to i owo. Warszawa 1978.
 15. Szenic S. Cmentarz Powązkowski 1851-1890. Warszawa 1982.
 16. W. Tomaszewski W. Warszawskie edytorstwo muzyczne w latach 1772-1865. Warszawa 1992.
 17. Waldorff J. Podejrzone rzeczy dzieją się na Nowogrodzkiej. „Świat” nr 1, 5 stycznia 1964.
 18. Zasoby Archiwum Państwowego m. st. Warszawy.
 19. Zeraschi H. Musikalische Schnurren und Schnipsel Berlin 1977.
-

Adres źródłowy: <https://mlawa.pl/artykul/informacja-z-portalu-cyfrowej-biblioteki-narodowej>